

Вешневська А.В.,
аспірант Донецького національного університету

АНАЛІЗ СВІТОВОЇ ТЕНДЕНЦІЇ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАНЬ НА БАНКІВСЬКОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

У статті аналізується сучасний стан банківського ринку України, визначаються і характеризуються основні тенденції, перспективи і проблеми розвитку процесу концентрації банківського капіталу нашої країни.

In this article modern Ukraine's position of bank market, prospectives and problems of development of concentration of bank capital of our country are analyzed and basic tendencies are determined and art characterized.

Актуальність. Аналіз розвитку більше 80 країн світу в період 1990–2000 рр. показав, що розвиток фінансового сектора передуює економічному зростанню. Від стану фінансового сектору залежать темпи приросту національної економіки. Саме фінансовий сектор є ключем до нових підприємницьких починів, до розвитку конкуренції, а також до експансії підприємств та бізнесу. Жоден рух в діловій і виробничій сфері неможливий без сприятливих фінансових умов, які забезпечує фінансовий сектор.

Мета дослідження. Метою написання даної статті є аналіз злиття і поглинань на банківському ринку України. **Предметом дослідження даної статті** є сучасний стан економіки України, а **об'єктом дослідження** – банківська діяльність України у 2007 р.

Великий внесок у розвиток даної проблематики внесли такі провідні учені-економісти, як: Макогон Ю.В., Поручник А.М., А.С. Філіпенко, Рогач А.І. та ін.

Фінансовий ринок – це сфера прояву економічних відносин між продавцями та покупцями фінансових (грошових) ресурсів та інвестиційних цінностей (тобто інструментів утворення фінансових ресурсів), між їх вартістю та споживною вартістю. Фінансовий ринок розділяється на грошовий ринок і ринок капіталів. Під грошовим ринком розуміється ринок короткострокових кредитних операцій (до одного року). У свою чергу

грошовий ринок підрозділяється на звичний, на обліковий, між-банківський і валютний ринки. **Банківський сектор** – частина ринку позикових капіталів, де тимчасово вільні грошові ресурси кредитних установ притягуються і розміщуються банками між собою, переважно міжбанківських депозитів на коротких термінах. На сьогодні основною функцією фінансового ринку є забезпечення перерозподілу ресурсів між секторами економіки. У світовій практиці перерозподіл фінансових ресурсів здійснюється переважно через фондовий ринок (до 75%). Проте в Україні основними учасниками фінансового ринку виступають банки.

За інформацією Національного банку України, на початок квітня 2007 року участь іноземного капіталу в зареєстрованих статутних капіталах українських банків складала 30,06%. Вимоги по кредитах, наданих банками в економіку України, на кінець квітня 2007 року збільшилися на 15,5%, порівняно з початком року, склавши 283115 млн. грн. У структурі кредитних вкладень по видах валют переважали вимоги по кредитах, наданих в іноземній валюті. Їх обсяг збільшився з початку року на 19,4%, склавши 144948 млн. грн. Кредити в національній валюті за чотири місяці 2007 року збільшилися на 11,6% (138167 млн. грн.) [3].

Незважаючи на позитивні тенденції кредитного ринку, вартість кредитів залишається для позичальників високою. Сьогодні в банківському секторі існує ряд проблем, серед яких високі ризики неповернення банкам кредитів, наданих суб'єктам господарювання, через значну кількість неплатоспроможних позичальників, недолік у підприємств ліквідного заставного майна; низький рівень капіталізації банків, висока вартість повернутих засобів і т. ін.

Приріст інвестицій в акціонерний капітал українських компаній в 2006 році склав 19%, що в 2,7 раза вище, ніж темпи зростання ВВП України, а вже в 1-му кварталі 2007 року він досяг 32%, що 4 рази вище, ніж темпи зростання ВВП. Більше 40% інвестицій доводиться на промисловість, що є позитивним чинником і дає передумови майбутнього зростання ВВП. У фінансовий сектор було направлено всього 2,1% від загального обсягу іноземних інвестицій до України.

Надходження інвестицій в реальний сектор економіки сьогодні в Україні здійснюється шляхом випуску акцій (з метою залучення засобів) і облігацій підприємствами; випуску інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів і акцій корпоративних інвестиційних фондів; надання банківських кредитів; оновлення основних фондів шляхом використову-

вання лізингових операцій; інвестування засобів страхових компаній і недержавних пенсійних фондів і т. ін.

Проте система регулювання і нагляду за діяльністю всього фінансового сектору в Україні все ще є фрагментарною і потребує удосконалення. На ринку фінансових послуг функціонують три регулятори ринку фінансових послуг: Національний банк України щодо ринків банківських послуг, Державна комісія за цінними паперами і фондовому ринку щодо ринку цінних паперів і Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України щодо небанківського фінансового сектору.

З метою підвищення ефективності функціонування фінансового ринку, наслідком чого стане зближення інтересів учасників цього ринку й інтересів споживачів їх послуг, необхідно удосконалити механізми регулювання фінансового ринку. Проблемами фінансового ринку є недостатність взаємодії регуляторів фінансового ринку щодо нагляду за учасниками фінансового ринку; невідповідність національних стандартів бухгалтерського обліку міжнародним.

До основних проблем розвитку страхової сфери в Україні належать недостатній розвиток страхового ринку (як ризикових видів страхування, так і страхування життя), недостатній рівень захисту прав споживачів фінансових послуг, недостатня капіталізація страхових компаній, відсутність механізмів гарантування внесків у разі банкрутства страхової компанії і досить складна процедура отримання відшкодування у разі настання страхового випадку.

Сьогодні Україна постола перед об'єктивною необхідністю активізації банківської діяльності. З погляду переважної більшості учених, банківська діяльність тепер стала досить актуальною і провідною ланкою в економічній політиці держави. Без неї не вдасться швидко подолати загальноекономічну кризу і вийти на позиції економічного зростання, забезпечити приріст соціального ефекту, збалансованості макроструктури і т. ін.

Індустрія фінансових послуг проходить процес консолідації у всьому світі. Починаючи з США в 1980-х, хвиля злиття дійшла до Європи у 1990-х. У 1997-2000 рр. активність на ринку M&A досягла небувалих висот – приблизно 900 операцій в рік в 1,2 трильйона дол. США на десять найрозвиненіших країн. Це триразове збільшення за числом операцій і десятиразове зростання за вартістю M&A у порівнянні з 1990 р.

У США кількість банків зменшилася з 15000 в 1984 році до 8500 в 1999 р. Враховуючи той факт, що деякі банки збанкрутіли, і було створено немало нових кредитних установ, можна

стверджувати, що скорочення числа банків, викликане процесами M&A, становить близько 7000 банків. За цей час концентрація на ринку значно зросла, і частка активів, що доводиться на 10 найбільших кредитних організацій, збільшилася з 22% до 46%. Рушійною силою M&A в США стало пом'якшення обмежень на операції між штатами, оскільки завдяки цьому і банки змогли розширити свою присутність на фінансовому ринку США і вибрати найбільш відповідних для цього партнерів для злиття і поглинань [1].

Число банків в ЄС за період з 1997 до 2003 рр. зменшилося приблизно з 9600 до 7400, тобто на 23%. Даний процес супроводжувався збільшенням важливості банківського сектору в економіці, зростання якого перевершувало темпи зростання ВВП по багатьох країнах. Ослаблення ролі держави, технологічний прогрес, введення євро – все це сприяло розвитку ринку M&A. Частка M&A із зарубіжними щодо ЄС банками росте з кожним роком, але складає менше половини від загального числа операцій, можна сказати, що в основному метою злиття в ці роки було збільшення частки на національному ринку, навіть незважаючи на деклароване збільшення інтеграції країн-учасниць ЄС.

У міру зростання ступеня інтеграції країн ЄС операції M&A стають агресивнішими і їх обсяги значно збільшуються. Найбільше число операцій у фінансовому секторі доводиться саме на банки, і особливо це торкається зони євро, тоді як поглинання поза євро зони виявляється менш значимими, швидше за все через більший рівень концентрації в банківському секторі цих країн.

На український ринок фінансового злиття і поглинань довелися близько 4% світового – з десятьма українськими банками з початку року укладено операцій на суму близько \$3,5 млрд. (табл.1.). Висока кількість крупних операцій у фінансовому секторі експерти пояснюють тим, що це найпрозоріший і зрозуміліший ринок з великою кількістю гравців, тоді як в інших сегментах економіки практично всі активи вже консолідовані. На відміну від банківського, на страховому ринку експерти не прогнозують операцій: за їх словами, пік злиття та поглинань на страховому ринку буде досягнутий не раніше 2008 року.

Американський інвестиційний банк Freeman & Co. обнародував дослідження, згідно з яким обсяг M&A у фінансовому секторі в світі в I півріччі 2007 року виріс на 77% – до \$86,6 млрд. Традиційно найпопулярнішими секторами для залучення інвесторів стали фондовий і банківський ринки. У 2006 році цей показник складав \$50,4 млрд. Кількість операцій в галузі за

січень-червень 2007 року в порівнянні з аналогічним періодом минулого року практично подвоїлася – 139 в порівнянні з 79 в 2006 році. Правда, результат не враховує підготовлювану найбільшу операцію – продаж голландського ABN Amro британському банку Barclays за \$97 млрд. Найближчим часом Freeman чекає завершення ряду інших крупних операцій: з продажу італійського банку Capitalia італійської UniCredit Group за \$29,5 млрд, японської брокерської компанії Nikko Cordial американському Citibank за \$7,7 млрд і американську фінансову компанія AG Edwards американському банку Wachovia Corp за \$7 млрд. Найбільша кількість M&A в I півріччі 2007 року була зафіксована з приватними фондами, які уклали 56 операцій на суму \$52,8 млрд. А в 2006 році обсяг світових продажів і покупок в цьому сегменті склав \$28,7 млрд. при 100 операціях, в 2005 році – \$43,4 млрд. при 86. З біржами і електронними торговими майданчиками пройшло 44 операції проти 57 за весь 2006 рік, з інвестиційними банками – 34 проти 36, з онлайн-брокерами – 5 проти 9. Дослідження Freeman враховує операції в Північній Америці, Європі і Азії, проте не надає розбиття по конкретних країнах.

Таблиця 1.[4]
Банківські операції на Україні в I півріччі 2007 року

Український банк	Покупець	Країна	Частка акцій, %	Сума операції, \$ млн.
Укрсоцбанк	UniCredit Group	Італія	95	2070
ТАС-Коммерцбанк, ТАС-Інвестбанк	Swedbank	Швеція	100	735
НРБ	Ощадбанк	Росія	100	150
Морской транспортный банк	Marfin Popular Bank	Греція	99,2	137,4
Электрон Банк	Volksbanken	Австрія	98,25	77
Международный коммерческий банк	Piraeus Bank	Греція	78	58,5
Икар-банк	Societe Generale	Франція	близько 100	35
"Прикарпатье"	Geting Holding	Польща	81,9	20,4
Радабанк	"КИТ-ФИНАНС"	Росія	більше 50	7,5

Скупка українських банків у 2008 році продовжиться за

прогнозами аналітиків. Іноземці візьмуться за банки середньої величини – другого-третього ешелонів. На думку експертів, найвірогідніше претенденти на злиття в банківській сфері: Кредитпромбанк (у січні з'явилася інформація про продаж банку французькій групі Societe Generale), Укрпромбанк, Банк Київ, Укргазбанк. Не виключені М&А невеликих українських банків, що належать бізнес-групам (наприклад, Донгорбанка і Першого міжнародного українського банку, що належать SCM). Згодом об'єднані банки можуть продати. На думку аналітиків, обсяг операцій в українському фінансовому секторі в 2008 році залишиться на торішньому рівні – близько \$3 млрд. [2].

Висновки. Концентрація міжнародних фінансових ринків капіталу – процес, який є характерним для розвитку як галузі інвестиційного банківського бізнесу, так і галузі комерційних, універсальних банків, страхових компаній і пенсійних фондів. Концентрація відбувається в основному шляхом операцій злиття і поглинань як серед фінансових інститутів, так і серед корпорацій-позичальників, при цьому обсяги цих операцій збільшуються. В результаті відбувається концентрація величезних фінансових ресурсів у обмеженого числа глобальних гравців, здатних вести активні операції на різних ринках боргового капіталу. Процеси концентрації торкнулися практично всіх розвинених ринків боргового капіталу – США, Західна Європа, Японія й ін., у тому числі і Україну. Проте важлива умова для успішної концентрації банківського капіталу в нашій країні – вдосконалення корпоративного законодавства, зокрема регламентуючого злиття. Тільки за наявності законодавства, що забезпечує захист прав акціонерів, власники банків сміливіше об'єднуюватимуть свої капітали. Нарешті, для злиття банків необхідні висококваліфіковані фахівці в цій сфері. Цілком можливо, що негативну ситуацію, що склалася, на банківському ринку України зможе змінити поява в Україні великих зарубіжних інвестиційних банків, що мають досвід проведення таких операцій, здатних розвивати і удосконалювати банківську систему країни.

Література

1. Міжнародні фінансові ринки. – Новосибірськ: "ЕКОР", 2005 р.
2. Задерей Н. Фінансовий ринок України. Business information network. 2007.
3. www.bank.gov.ua – офіційний сайт НБУ.
4. <http://www.ukrstat.gov.ua/> – офіційний сайт Держкомстат України.